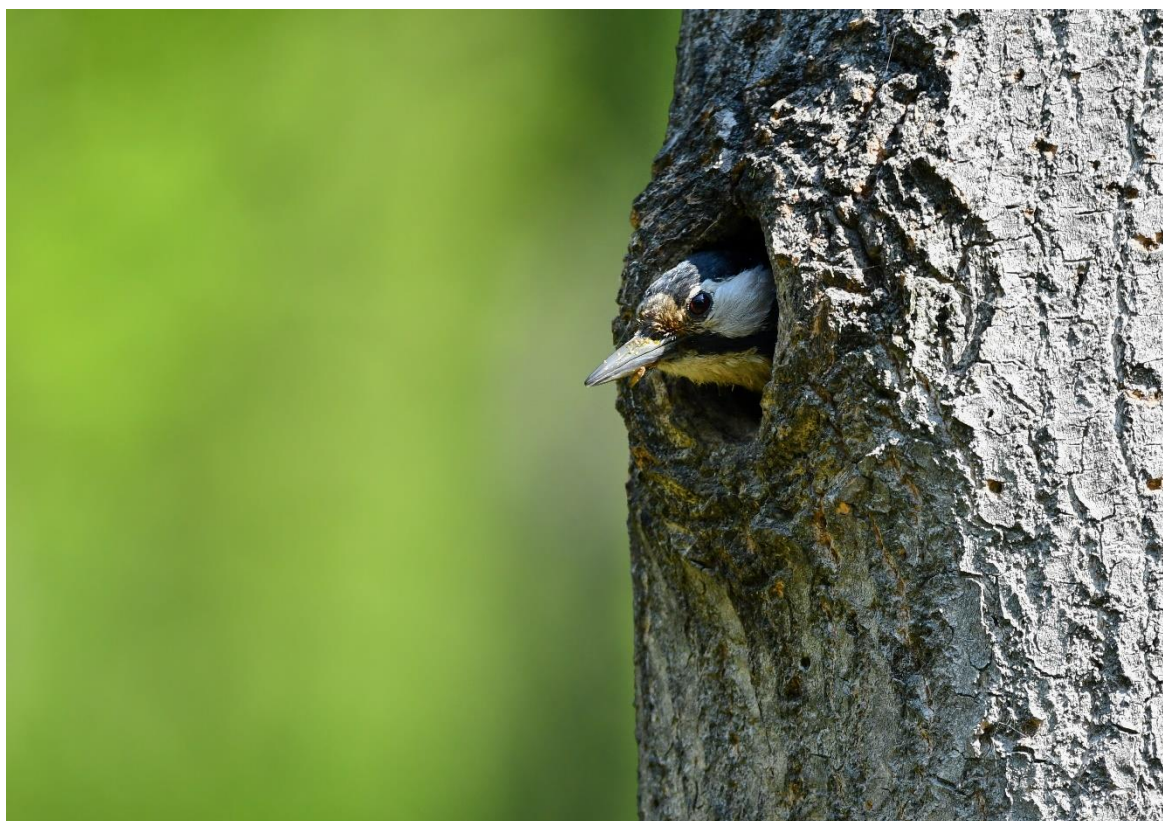

Plan zarządzania
Dobrem Światowego Dziedzictwa „Białowieża Forest”
(część polska)
Konspekt Planu

Warszawa, lipiec 2022

Założenia dot. struktury i zawartości Planu

- 1) Plan zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa „Białowieża Forest” (dalej Plan) z uwagi na sytuację geopolityczną obejmuje jedynie część polską.
- 2) Plan jest tworzony na podstawie wymogów Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r, oraz wydanych w ramach tej Konwencji decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa i wniosków misji Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO i IUCN (odpowiednio w latach: 2016 i 2018). Plan odwołuje się wniosku renomacyjnego *„Belovezhskaya Pushcha / Bialowieza Forest” World Heritage Site (33 bis). Proposed modification of the criteria and boundaries. Change of the name of the property* z 2014 r. Plan uwzględnia *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. WHC.21/01 31 July 2021* (zwane dalej Wytycznymi Operacyjnymi UNESCO), a także polskie przepisy prawa w tym w szczególności Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2022 poz. 916).
- 3) W opracowaniu Planu wykorzystana jest najnowsza wiedza zawarta w publikacjach naukowych. Na potrzeby opracowania w Planie wybranych zagadnień przygotowywane są ekspertyzy naukowe. Przedstawiciele środowiska naukowego są także zaangażowani w opracowanie Planu poprzez udział w spotkaniach Komitetu Sterującego Projektu i warsztatach poświęconych zagrożeniom i barierom zarządzania Dobrem. Wszystkie zainteresowane strony (wcześniej zidentyfikowane) zaproszone są do udziału i włączają się w proces opracowania Planu poprzez warsztaty, które odbywają się wraz z postępem prac nad poszczególnymi elementami Planu. Na potrzeby opracowania Planu prowadzone są także spotkania zespołu projektowego z przedstawicielami podmiotów zarządzających.
- 4) Opracowanie Planu postępuje zgodnie z dokumentem „Plan zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa „Białowieża Forest” - METODYKA”, w którym opisany jest sposób prowadzenie prac, metody i narzędzia pracy, źródła informacji, określone są role poszczególnych uczestników (zespół projektowy, eksperci zewnętrzni, interesariusz, podmioty zarządzające Dobrem). „METODYKA” jak i wszystkie właściwe dokumenty (np. raporty, ekspertyzy, prezentacje z warsztatów, nagrania z prezentujące podsumowania poszczególnych warsztatów, materiały edukacyjne) są dostępne (w języku polskim) na stronie projektu <https://ios.edu.pl/bialowieza-forest/>
- 5) Strukturę Planu tworzą trzy części:
 - a) Część 1 (Wprowadzenie) - zawiera opis kontekstu i stanu prawnego Planu, cele i zadania, a także zawiera założenia metodologiczne, w zakresie np. zasad udziału społeczeństwa (z naciskiem na interesariuszy) w opracowaniu Planu;
 - b) Część 2 – przedstawia opis Dobra i prezentuje granice Dobra (zgodnie ze stanem w 2014 r.), opisuje jego znaczenie, stan zachowania, charakteryzuje zagrożenia i bariery zarządzania Dobrem;
 - c) Część 3 – zawiera wizję, cele, działania, w tym związane z koordynacją strategii, planów i programów z Planem, informacje dot. wdrażania, w tym wskazanie podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie Planu i organizacji wdrażania Planu, zasad współpracy z

interesariuszami, szacowanych kosztów i źródeł finansowania działań, monitorowania, ewaluacji i raportowanie wdrażania Planu.

- 6) Plan jest syntetyczny, krótki. Skupia się na zarządzaniu. Poszczególne zagadnienia w części 1 i 2 przedstawione są w formie syntetycznych opisów. Stosowane jest wypunktowanie, by zapewnić zwięźłość i czytelność dokumentu. Akapity są numerowane, na wzór planów ochrony parku narodowego lub *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. WHC.21/01 31 July 2021*. Istotne jest to dla zapewnienia precyzji i przejrzystości zapisów, w szczególności w części 3 – planistycznej.
- 7) Plan odwołuje się do literatury naukowej, ale jest napisany językiem niespecjalistycznym. Plan może zawierać „ramki” z ważnymi pojęciami.
- 8) Częścią Planu są załączniki. Załączniki do Planu zawierają glosariusz, mapy oraz dokumentację dot. partycypacji społecznej, dokumenty dot. podmiotu zarządzającego.
- 9) Plan zawiera streszczenie w językach polskim i angielskim. Każdy rozdział Planu (lub część, jeśli zdecydujemy się je wyróżnić) poprzedzony jest streszczeniem (abstraktem) odnoszącym się do zawartości, ale także intencji/celu ochrony Wyjątkowej Uniwersalnej Wartości (WUW) Dobra.
- 10) Dokument jest estetyczny, przejrzysty, zawiera fotografie. Może także zawierać cytaty o Puszczy, o Dobru lub np. cenne myśli wyrażone przez interesariuszy na warsztatach.
- 11) Struktura i zawartość Planu ewoluują i są weryfikowane wraz z postępem prac.

Spis treści

WPROWADZENIE	5
PODSTAWA OPRACOWANIA PLANU I JEGO CEL	5
STATUS PLANU	5
ZAŁOŻENIA METODYCZNE PLANU.....	6
INTERESARIUSZE	7
<u>1 DOBRO I JEGO ZNACZENIE.....</u>	<u>7</u>
1.1 OPIS	7
1.2 ZNACZENIE	8
1.3 STAN ZACHOWANIA	8
<u>2 FORMY I SPOSOBY OCHRONY DOBRA.....</u>	<u>9</u>
<u>3 ZAGROŻENIA I BARIERY ZARZĄDZANIA.....</u>	<u>9</u>
3.1 ZAGROŻENIA.....	10
3.2 BARIERY ZARZĄDZANIA	11
<u>4 STRATEGIA ZARZĄDZANIA.....</u>	<u>11</u>
4.1 WIZJA DOBRA I CEL ZARZĄDZANIA	11
4.2 REZULTATY WDROŻENIA STRATEGII	11
<u>5 CELE I DZIAŁANIA</u>	<u>12</u>
<u>6 WDRAŻANIE PLANU</u>	<u>12</u>
6.1 ZASADY OCHRONY, ZACHOWANIA I ZARZĄDZANIA	12
6.2 INSTRUMENTY ZARZĄDZANIA	13
6.3 MONITOROWANIE, EWALUACJA I RAPORTOWANIE	13
<u>LITERATURA I WYKORZYSTANE MATERIAŁY</u>	<u>14</u>

Wprowadzenie

Podstawa opracowania Planu i jego cel

Rozdział zawiera informację o przedmiocie Planu zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa „Białowieża Forest” (część polska). Opisany jest kontekst, jaki tworzy Konwencja sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. i wpis Dobra na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, w tym kryteria wpisu i deklaracja WUW. Wyraźne jest odwołanie do światowego znaczenia Dobra. Pokazana jest idea ochrony Dóbr Światowego Dziedzictwa.

Przywołany jest wniosek renomacyjny „*Belovezhskaya Pushcha / Bialowieza Forest*” *World Heritage Site (33 bis). Proposed modification of the criteria and boundaries Change of the name of the property*” z 2014 r. Przytoczone są wnioski wydanych w ramach tej Konwencji decyzji i wniosków z misji Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO i IUCN.

Opisana jest potrzeba opracowania Planu wynikająca z wymogów Konwencji i wspomnianych decyzji i wniosków z misji. Potrzeba opracowania Planu uzasadniona jest także zagrożeniem Dobra, które wynika z raportów *IUCN World Heritage Outlook* (2017, 2020). Opisana jest kwestia transgraniczności obszaru i zakresu Planu (część polska).

Rozdział odwołuje się do *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. WHC.21/01 31 July 2021*, a także polskich przepisów prawa, w tym w szczególności Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2022 poz. 916).

Nazwany i opisany jest cel opracowania Planu. Odwołanie się do przyjętej zasady, że Plan zarządzania powinien odzwierciedlać „umowę społeczną” pomiędzy organizacją zarządzającą a interesariuszami obszaru dziedzictwa światowego i ma służyć skutecznej komunikacji pomiędzy podmiotami zarządzającymi na obszarze Białowieża Forest, a także nadzorowi i ocenie zarządzania w obszarze.

Status Planu

Rozdział zawiera informacje o:

- 1) umiejscowieniu Planu w polskim prawie – odniesienie do Konwencji i wskazanie braku ustawowej podstawy w polskim prawie. Wskazanie statusu Planu jako wielostronnej i długoterminowej umowy, która jest realizowana poprzez inne strategie i plany, w tym stanowiące prawo miejscowe,
- 2) koordynującej roli Planu w stosunku do innych krajowych strategii, planów i programów,
- 3) powiązaniu Planu z planami ochrony przyrody w tym:
 - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 7 listopada 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Białowieskiego Parku Narodowego (Dz. U. 2014 poz. 1735) zawierające plan ochrony części obszaru Natura 2000 PLC200004 Puszcza Białowieska pokrywającej się z obszarem Parku,

- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 6 listopada 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Białowieska PLC200004 (Dz. Urz. Woj. Podl. 2015 poz. 3600),
 - projekt planu ochrony dla części obszaru Natura 2000 obejmującej obszar objęty planem zadań ochronnych,
 - plany ochrony dla rezerwatów.
- 4) powiązaniu Planu z innymi strategiami, planami i programami, poprzez które Plan jest wdrażany, w tym planami urządzania lasów (tu jedynie informacyjnie, koordynacja z innymi planami jest przedmiotem rozdz. 5).

Założenia metodyczne Planu

Rozdział odwołuje się do pięciu strategicznych celów (the five ‘Cs’ : Credibility, Conservation, Capacity-building, Communication and Communities).

W rozdziale przywołane są główne zasady przyświecające opracowaniu Planu, które zostały przedstawione w „Plan zarządzania Dobrem Światowego Dziedzictwa „Białowieża Forest” METODYKA”, to jest:

- 1) Spełnienie wymagań Konwencji w sprawie ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego – **Plan spełnia wymagania wynikające z Konwencji, w tym z decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa podjętych w sprawie Białowieża Forest,**
- 2) Dążenie do wzmocnienia zrozumienia przez interesariuszy, dlaczego wartość Białowieża Forest wymaga ochrony i spójnego zarządzania oraz do wzmacniania poczucia odpowiedzialności, wspólnego podejmowania decyzji i umożliwienia interesariuszom realnego udziału w zarządzaniu obszarem – **Plan jest przygotowywany i realizowany we współpracy z interesariuszami, którzy rozumieją swoje zadania i odpowiedzialność za Białowieża Forest;**
- 3) Zapewnienie spójności i ciągłości ochrony Dobra – **Plan zarządzania określa ramy dla wszystkich działań w obszarze Białowieża Forest do 2030 roku z perspektywą do 2050 roku;**
- 4) Obiektywizm i rzetelność informacji będących podstawą opracowania Planu – **Plan jest realizowany z wykorzystaniem rzetelnej wiedzy, której źródłem jest współczesna nauka, ale także wiedzy przekazywanej przez interesariuszy;**
- 5) Bezpośredni wpływ na inne plany i działania, które mogłyby oddziaływać na Dobra – **Plan zapewnia koordynację strategii, planów i programów, które mają wpływ na Białowieża Forest.**

Przywołane są wytyczne UNESCO “Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention” (WHC.21/01 31 July 2021).

Plan jest przedstawiony jako rezultat wieloetapowego procesu, w który zaangażowane są różne podmioty. Proces ten jest przedstawiony na schemacie.

Interesariusze

Rozdział przedstawia sposób, w jaki różni interesariusze uczestniczyli w opracowaniu Planu. Opisane są wyniki konsultacji społecznych. Opis dostarcza dowodów, że Plan jest „umową społeczną”. W załącznikach do Planu przedstawiony jest raport z konsultacji społecznych. Raport z konsultacji uwzględnia m.in. zasady partycypacji wypracowane na warsztatach dot. uczestnictwa interesariuszy w przygotowaniu Planu (maj 2022).

1 Dobro i jego znaczenie

1.1 Opis

W opisie Dobra wykorzystane są treści wniosku renomacyjnego „*Belovezhskaya Pushcha / Bialowieza Forest*” *World Heritage Site (33 bis). Proposed modification of the criteria and boundaries Change of the name of the property*” z 2014 r. – opis w Planie jest syntezą. Uwzględniona jest najnowsza wiedza, której źródłem jest literatura naukowa.

Rozdział przedstawia kartograficznie Białowieża Forest – granice Dobra, granice polskiej części Dobra, której dotyczy Plan oraz granice strefy buforowej. Na mapie będą przedstawione granice stref w wersji skorygowanej, zgodnie z *Report on the Joint World Heritage Centre – IUCN. Reactive Monitoring Mission to Bialowieza Forest (Belarus And Poland) from 24 September to 2 October (2018)*, o ile korekta ta zostanie uzgodniona pomiędzy zainteresowanymi stronami. Ewentualna korekta podziału na strefy dokonana w celu uproszczenia obecnej sytuacji, nie będzie polegała na jakimkolwiek zmniejszaniu obszaru wyłączonego z czynnej gospodarki leśnej (strefa ścisłej ochrony oraz strefy ochrony częściowej I i II).

Wszystkim zainteresowanym zapewniowany będzie dostęp do informacji o granicach Dobra poprzez link do strony, na której będą umieszczona warstwy informacyjne GIS dot. granic Dobra i strefy buforowej.

Scharakteryzowane są komponenty środowiska, w tym klimat i jego zmiany, powietrze, wody, gleby, roślinność, świat grzybów i świat zwierząt. Opisane są ekosystemy i różnorodność biologiczna. Przedstawiony jest krajobraz, w tym zasoby kulturowe. Opisane są uwarunkowania historyczne.

Opisane są osadnictwo, struktura funkcjonalno-przestrzenna, w tym także otoczenia, które jest istotne dla zarządzania Dobrem. Scharakteryzowana jest sytuacja demograficzna i lokalny rynek pracy. Przedstawione są kierunki rozwoju lokalnego. Opisany jest kapitał społeczny, w tym aktywność społeczna w kontekście zarządzania Dobrem.

Opisane są usługi ekosystemowe, jakie Dobro pełni dla społeczności. Uwzględnione są wyniki warsztatów dot. świadczeń przyrodniczych (maj 2022).

Opisana jest tradycja badań naukowych w Puszczy Białowieskiej. Wskazana jest wartość Dobra jako przedmiotu badań i opisana jest uzyskana dzięki nim wiedza (osiągnięcia naukowe).

1.2 Znaczenie

W rozdziale opisana jest Wyjątkowa Uniwersalna Wartość Białowieża Forest. Opis odnosi się do kryteriów wpisu na listę Światowego Dziedzictwa:

- **Kryterium (ix):** Białowieża Forest obejmuje zróżnicowany kompleks chronionych ekosystemów leśnych, będących przykładem środkowoeuropejskiego ekosystemu lądowego lasów mieszanych oraz szeregu związanych z nimi siedlisk nieleśnych, w tym podmokłych łąk, dolin rzecznych i innych terenów podmokłych. Obszar ten ma wyjątkowo wysoką wartość przyrodniczą, obejmującą rozległe lasy o starym drzewostanie. Duży i integralny obszar leśny wspiera kompletne sieci pokarmowe, w tym żywotne populacje dużych ssaków i dużych drapieżników (między innymi wilka, rysia i wydry). Bogactwo martwego drewna, zarówno stojącego jak i leżącego, prowadzi do dużej różnorodności grzybów i bezkręgowców saproksylicznych. Wieloletnia tradycja badań nad niezaburzonym ekosystemem leśnym oraz liczne publikacje, w tym opisy nowych gatunków znacząco przyczyniają się do walorów nominowanego obiektu.
- **Kryterium (x):** Białowieża Forest jest niezastąpionym obszarem dla zachowania różnorodności biologicznej, przede wszystkim ze względu na swoją wielkość, status ochronny i zasadniczo niezakłócony system przyrodniczy. Na terenie Dobra znajduje się największa wolnożyjąca populacja żubra, który jest tu gatunkiem ikonicznym. Ochrona wartości różnorodności biologicznej zwierząt jest szeroko zakrojona i obejmuje 59 gatunków ssaków, ponad 250 gatunków ptaków, 13 gatunków płazów, 7 gatunków gadów i ponad 12 000 gatunków bezkręgowców. Flora jest zróżnicowana i ma znaczenie regionalne, a Dobra jest również godne uwagi ze względu na ochronę grzybów. Kilka nowych gatunków zostało tu opisanych, a wiele zagrożonych gatunków jest nadal dobrze reprezentowanych.

Opis odnosi się do integralności Dobra.

W opisie wykorzystane są charakterystyki zawarte we wniosku renominacyjnym „*Belovezhskaya Pushcha / Bialowieza Forest*” *World Heritage Site (33 bis). Proposed modification of the criteria and boundaries Change of the name of the property*” z 2014 r.

1.3 Stan zachowania

Rozdział zawiera ocenę obecnego stanu zachowania uwzględniającą atrybuty wskazane w deklaracji wyjątkowej uniwersalnej wartości i opisie kryteriów. Oceniony jest aktualny stan Dobra, w tym trwałość procesów ekologicznych i biologicznych w odniesieniu do:

- różnorodności ekosystemów leśnych, występowania starodrzewów,
- różnorodności grzybów,
- różnorodności flory
- różnorodności fauny leśnej,
- różnorodności siedlisk przyrodniczych

Rozdział zawiera podsumowanie, w którym tabelarycznie (lub na rysunku) przedstawiona jest ocena stanu zachowania Dobra, zgodnie z wypracowanymi kryteriami i skalą ocen.

2 Formy i sposoby ochrony Dobra

W rozdziale opisane są formy i sposoby ochrony, przez które bezpośrednio realizowana jest ochrona Białowieża Forest lub które mogą wspierać tę ochronę. Formy i sposoby ochrony wynikają z przepisów prawa tj. ustawy o ochronie przyrody lub ustawy o lasach lub z przyjętych przez Polskę aktów prawa międzynarodowego.

W rozdziale w sposób syntetyczny przedstawione są informacje o wszystkich formach ochrony przyrody w granicach Białowieża Forest ze wskazaniem ich roli w zachowaniu Dobra. Wśród nich opisane są: Białowieski Park Narodowy, obszar Natura 2000 PLC200004 Puszcza Białowieska, rezerваты, a także ochrona gatunkowa.

Opisane są sposoby ochrony przyrody takie jak Rezerwat Biosfery, Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Białowieska” i lasy ochronne.

3 Zagrożenia i bariery zarządzania

Rozdział odnosi się do wskazań wykonawczych Konwencji z *Wytycznych Operacyjnych UNESCO*, dotyczących identyfikowania barier w zarządzaniu Dobrem m.in. na potrzeby obowiązków sprawozdawczych. Komitet Światowego Dziedzictwa ustanowił proces monitoringu reaktywnego i proces raportowania okresowego, *Wytyczne Operacyjne UNESCO* precyzują te obowiązki. Identyfikowanie problemów i barier powodujących zagrożenie dla Dobra i rzutujących na zarządzanie nim nawiązuje do ram raportowania okresowego i monitoringu reaktywnego.

Rozdział odnosi się także do zaleceń *Podręczników UNESCO*, w których rozpoznanie zagrożeń i barier wskazywane jest jako fundamentalny element w planowaniu zarządzania Dobrem. Tym samym, identyfikacja zagrożeń i barier stanowi podstawę diagnozy i formułowania działań związanych z ochroną Dobra.

W rozdziale opisane są presje środowiskowe, społeczne i gospodarcze, wszystkie czynniki wpływające na zachowanie wartości Dobra. Scharakteryzowane są czynniki sprzyjające zachowaniu Dobra – wskazane są formy i sposoby ochrony przyrody, które także będą służyły wdrażaniu Planu Zarządzania.

Rozdział odnosi się z jednej strony do zagrożeń mogących wpłynąć na stan Dobra, z drugiej strony do uwarunkowania systemowe związane ze skuteczną ochroną prawną oraz przejrzystym, spójnym i kompleksowym zarządzaniem Dobrem. Tym samym, a także nawiązując do definicji przyjętych w polskim prawie (Ustawy o ochronie przyrody) i uwzględniając wspomniane wyżej obowiązki wyrażone w *Wytycznych Operacyjnych UNESCO* przyjęto następujące definicje:

- **zagrożenia** to czynniki mogące wywołać niekorzystne zmiany cech fizycznych, chemicznych lub biologicznych zasobów, tworów i składników chronionej przyrody, walorów krajobrazowych oraz przebiegu procesów przyrodniczych, wynikające z przyczyn naturalnych lub z działalności człowieka. Są to zarówno czynniki, których źródło jest na obszarze Dobra (zagrożenia

wewnętrzne), jak i w jego otoczeniu (zagrożenia zewnętrzne), a także zagrożenia istniejące i potencjalne¹.

- **bariery zarządzania** to elementy systemu zarządzania utrudniające lub uniemożliwiające osiągnięcie celu, jakim jest zachowanie Dobra, odnoszą się do ram organizacyjnych, instrumentów wdrażania (legislacyjnych i finansowych), współpracy z interesariuszami oraz otoczenia prawno-politycznego².

W rozdziale scharakteryzowane są presje mające wpływ na zachowanie Dobra. Uwzględnione są zarówno presje obecne, jak i presje potencjalne, a także zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne (w rozumieniu Ustawy o ochronie przyrody).

3.1 Zagrożenia

Opisane są zagrożenia wynikające ze zmiany klimatu, zmiany stosunków wodnych i eutrofizacji siedlisk. Przedstawione są zagrożenia dla rodzimej przyrody związane z występowaniem i inwazją gatunków obcych.

Zgodnie z zaleceniem Komitetu Światowego Dziedzictwa uwzględnione są kwestie klęsk żywiołowych. Opisane jest zagrożenie pożarowe. Scharakteryzowane jest problematyka pozyskiwania drewna i związanej z nią presji pojazdów mechanicznych. Opisane zagrożenia polegające na izolacji siedlisk i gatunków, w tym związane z rozwojem infrastruktury – zapory na granicy polsko-białoruskiej, dróg, zabudowy. Przedstawione są zagrożenia wynikające z presji turystycznej, w tym związane z rozwojem infrastruktury turystycznej, presją pojazdów mechanicznych poruszających się poza drogami publicznymi, obecnością człowieka w Puszczy Białowieskiej. Przedstawione są kwestie związane z polowaniami i kontrolą populacji zwierząt, oraz czynniki biotyczne wpływające na stan populacji zwierząt, a także szkodnictwo leśne.

Opis jest wynikiem przeglądu literatury, w tym raportów *IUCN World Heritage Outlook*, a także wynikiem warsztatów eksperckich – drzewa problemów wypracowanego przez zespół projektowy i zweryfikowanego przez przedstawicieli świata nauki, których zaproszono do współpracy przy opracowaniu Planu. W opisach uwzględnione są także wyniki warsztatów „Bariery i problemy w zarządzaniu dobrem światowego dziedzictwa” przeprowadzonych dla interesariuszy czerwiec 2022.

W rozdziale znajduje się także ocena zagrożeń – podsumowanie, w którym tabelarycznie (lub na rysunku) przedstawiona jest siła zagrożeń, tendencje zmian (w tym w odniesieniu do perspektywy czasowej Planu), potencjalne skutki.

¹ Definicja na podstawie Ustawy o ochronie przyrody i uwzględniająca podejście wyrażone w Wytyczny Operacyjnych UNESCO.

² Definicja przyjęta na potrzeby opracowania Planu Zarządzania i uwzględniająca obowiązki wyrażone w Wytyczny Operacyjnych UNESCO oraz nawiązująca do podejścia IUCN – kryteria oceny Obiektów Światowego Dziedzictwa.

3.2 Bariery zarządzania

W rozdziale charakteryzowane są aspekty zarządzania Dobrem, które utrudniają lub uniemożliwiają zachowanie Dobra.

Opisane są problemy i bariery wynikające z systemu zarządzania Białowieżą Forest, w tym związane z integracją tego systemu z regionalnymi i krajowymi systemami planowania. W opisie uwzględnione są problemy wpływające na skuteczność tego systemu, w tym związane z nierespektowaniem (brakiem) nadrzędności planu nad innymi strategiami, planami i programami, a także z zarządzaniem działalnością na obszarze Dobra. Uwzględnione są bariery utrudniające monitorowanie zagrożeń (jako elementu tego systemu), a także problemy współpracy podmiotów zarządzających ze społecznością lokalną i innymi interesariuszami. Istotne jest także wskazanie skuteczności roli systemu w edukowaniu i budowaniu świadomości społecznej.

Opisane są bariery wynikające z otoczenia prawnego, w tym związane z koordynacją przepisów w zakresie dozwolonych działań na terenie Dobra, spójności przepisów krajowych z przepisami UE i międzynarodowymi, ograniczeniem egzekwowania prawa.

Osobnym zagadnieniem jest finansowanie działań służących zachowaniu Dobra.

W rozdziale opisane są relacje między interesariuszami. Przedstawione są problemy (partycypacji społecznej) w zarządzaniu Dobrem. Uwzględnione są konflikty społeczne, które mają wpływ na zachowanie Dobra. Uwzględniony jest aspekt świadomości społecznej.

W rozdziale opisana jest sytuacja geopolityczna i wynikające z niej ograniczenia zarządzania Dobrem w kontekście jego integracji.

Ostatnim elementem rozdziału jest ocena barier, podobnie jak w 3.2 – podsumowuje tabelarycznie (lub rysunku) znaczenie bariery w zarządzaniu, siłę jej oddziaływania, potencjalne skutki.

4 Strategia zarządzania

4.1 Wizja Dobra i cel zarządzania

Przedstawiona jest wizja Dobra w perspektywie 2050 r. Przedstawiony jest cel (nadrzędny) Planu.

W rozdziale przywołane są “the five ‘Cs’: Credibility, Conservation, Capacity-building, Communication and Communities). W rozdziale uwzględnione są wyniki warsztatów z interesariuszami dot. wizji i celów (październik 2022).

4.2 Rezultaty wdrożenia strategii

Wyszczególnione są efekty związane z przyjętą wizją, opisane osobno dla Dobra, dla Świata (obecnych i przyszłych pokoleń, dla ludzkości), dla społeczności lokalnej.

Wskazane są kluczowe rezultaty, które będą osiągane dzięki wdrożeniu Planu. Każdy rezultat jest krótko opisany. W każdym opisie znajduje się też odpowiedź na pytanie, skąd będzie wiadomo, czy rezultat jest osiągnięty. Opis odnosi się do takich rezultatów jak, przykładowo: Dobro jest skutecznie zarządzane, Dobro jest właściwie chronione, wartość Dobra jest rozpoznawana, Dobro jest poprawnie interpretowane. Uwzględnione są rezultaty dla świata i ludzkości, takie jak, to, że obecne pokolenie rozpoznają Dobro, przyszłe pokolenia mogą cieszyć się Dobrem, ludzie pogłębiają wiedzę dzięki Dobru, ludzie kształtują swoje postawy i zachowania dzięki Dobru. Opisane są rezultaty Planu dla społeczności lokalnej, takie jak, że korzysta ona z naturalnego środowiska dzięki Dobru, rozwija się w harmonii z Dobrem, utożsamia się z Dobrem.

W rozdziale uwzględnione są wyniki warsztatów dot. wizji i celów (październik 2022).

5 Cele i działania

W rozdziale przedstawione są cele i działania. Cele w Planie uwzględniają the five ‘Cs’ : Credibility, Conservation, Capacity-building, Communication and Communities). Cele i działania odnoszą się do zachowania Dobra, przeciwdziałania katastrofom i reagowania na zagrożenia, a także skoordynowania strategii i planów na obszarze Białowieża Forest z celami Planu. Odnoszą się także do udostępniania Dobra i współpracy ze społecznością lokalną, edukacji i komunikacji społecznej oraz prowadzenia badań naukowych.

Rozdział zawiera listę celów i działań – w formie tabeli. Cele są krótko opisane i uzasadnione w kontekście problemów zarządzania. Działania są krótko opisane, przypisany jest do nich podmiot odpowiedzialny za realizację, obszar, którego działanie dotyczy, czas realizacji (pilność wykonania) oraz interesariusze kluczowi dla realizacji.

W rozdziale uwzględnione są wyniki warsztatów dot. działań, koordynacji polityk (listopad, grudzień), a także dot. turystyki (listopad).

6 Wdrażanie Planu

6.1 Zasady ochrony, zachowania i zarządzania

Rozdział odnosi się do zasad, które obowiązują przy realizacji Planu, do takich kwestii jak np.:

- wyjątkowa uniwersalna wartość stanowi fundamentalne odniesienie dla wszelkich działań na rzecz ochrony i zarządzania,
- integralność wyznacza kierunek działań, które zmierzają do jej zachowania i wzmocnienia,
- partycypacja społeczna i współpraca są w pełni wykorzystywane w zarządzaniu Dobrem, organy centralne realnie wspierają społeczność lokalną w trosce o Dobro,
- rozwój społeczności lokalnej jest zgodny z paradygmatem zrównoważonego rozwoju,
- wiedza o Białowieża Forest jest upowszechniana w Polsce i na Świecie.

6.2 Instrumenty zarządzania

Przedstawiona jest struktura organizacyjna zarządzania, w tym przedstawiony jest podmiot powołany do koordynacji wdrażania Planu. Przedstawione i opisane są role partnerów wdrażania Planu – grup interesariuszy – a także zasady komunikacji i współpracy. Struktura zarządzania przedstawiona jest także graficznie.

Przedstawione są instrumenty prawne i prawno-planistyczne, poprzez które realizowany jest Plan tj. plany ochrony przyrody (plan ochrony parku narodowego, plan zadań ochronnych i plan ochrony obszaru Natura 2000); plany urządzania lasu, plany zagospodarowania przestrzennego (studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego).

Określone są ramy podejmowania decyzji, w tym na wypadek wystąpienia katastrofy naturalnej (schemat działania w takiej sytuacji jest załącznikiem do Planu).

Przedstawione są role podmiotów uczestniczących w zarządzaniu w zakresie finansowania. Ustalone jest długoletnie finansowanie podmiotu powołanego do wdrażania Planu. Przedstawione są szacowane koszty i źródła finansowania działań. Ustalone są instrumenty finansowe mające na celu wspieranie społeczności lokalnej w jej trosce o Dobro.

6.3 Monitorowanie, ewaluacja i raportowanie

Opracowany i przedstawiony jest program monitorowania, ewaluacja Planu i raportowania. Program uwzględnia obowiązki wynikające z *Wytycznych Operacyjnych UNESCO* odnoszące się do procesu monitoringu reaktywnego i procesu raportowania okresowego.

Program zawiera:

- organizację monitorowania Planu (podmioty odpowiedzialne, przepływ informacji, zasady gromadzenia danych),
- wskaźniki oceny dla poszczególnych przedmiotów monitoringu,
- obszary prowadzenia monitoringu,
- sposób ewaluacji Planu,
- harmonogram prowadzenia monitorowania i ewaluacji,
- sposób raportowania wyników monitorowania i ewaluacji, w tym informowania społeczeństwa o wynikach monitoringu (ze wskazaniem możliwości współpracy różnych podmiotów w zakresie upubliczniania wyników).

Literatura i wykorzystane materiały

Przegląd literatury zapewnia ogólne zrozumienie, które nadaje sens dyskusji wyników, wniosków i zaleceń.

W opracowaniu wykorzystywane są tylko źródła formalne dotyczące zakresu Planu, które obejmują:

- publikacje UNESCO i IUCN
- książki,
- recenzowane artykuły naukowe,
- materiały opracowane przez ekspertów,
- materiały konferencyjne,
- prace magisterskie i doktorskie,
- strony internetowe,
- oficjalne informacje rządowe,
- bibliografie,
- materiały historyczne,
- relacje interesariuszy,
- dokumentacje i procedury.